

РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

Постановка проблеми. Педагогічна практика є однією з форм практичного навчання у вищій школі. Вона ґрунтується на професійних знаннях, спирається на певний теоретичний фундамент, забезпечуючи практичне пізнання закономірностей і принципів професійної діяльності, оволодіння способами її планування, організації й здійснення. Педагогічна практика слугує сполучною ланкою між теоретичним навчанням студента і його майбутньою самостійною діяльністю в навчальному закладі, виконуючи низку відповідальних функцій: навчальну (активізація, поглиблення й застосування теоретичних знань зі спеціальних і психолого-педагогічних дисциплін, формування професійно-педагогічних умінь і навичок); розвивальну (формування пізнавальної творчої активності майбутніх інженерів-педагогів, професійно-педагогічного мислення); виховну (формування професійно-педагогічних якостей інженера-педагога, активності, переконаності); діагностичну (перевірка рівня професійної спрямованості майбутніх інженерів-педагогів, ступеня професійно-педагогічної підготовленості й придатності до інженерно-педагогічної діяльності).

Постановка завдання. Метою статті є розгляд питань організації педагогічної практики майбутніх інженерів-педагогів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що педагогічна практика студентів у ВНЗ широко досліджена в педагогічній науці такими вченими, як О. Абдулліна, Ф. Гоноволін, Є. Гришина, В. Зав'ялова, Н. Кузьміна, Н. Левітов, В. Рожевий, В. Сластьонін, Л. Спірін, А. Щербаків. Особливого значення педагогічна практика набула в системі багаторівневої підготовки «бакалавр – фахівець освіти – магістр» (Н. Бурлакова). Засоби й методи формування дидактичних, комунікативних і інших видів умінь у процесі педагогічної практики студентів досліджували Є. Орлова, Л. Щелкунова, М. Шубик і інші.

Виклад основного матеріалу. Роль педагогічної практики у формуванні педагогічних умінь високо оцінено багатьма вченими.

Так, О. Абдулліна [1, с. 114] вважає, що в процесі теоретичного навчання діяльність студентів щодо оволодіння педагогічними знаннями, уміннями й навичками організовується відповідно до логіки науки, в тісному зв'язку з темами теоретичного курсу. У процесі педагогічної практики теоретичні знання використовуються в нових умовах для вирішення конкретних практичних завдань. Єдність формування системи знань, умінь і навичок у процесі навчальних занять і практики обумовлене тим, що теоретичні знання функціонують у практичній діяльності вчителя й сама педагогічна діяльність є єдністю теоретичного й практичного компоненту, синтез теорії й досвіду.

На думку Т. Белоусової [2, с. 114], педагогічна практика на відміну від теоретичного навчання з його високим ступенем наукового узагальнення характеризується більшою конкретністю. Вона виступає як основа пізнання, доповнює й узагальнює теоретичні знання студентів, призводить до аналізу, наукового пошуку й узагальнення педагогічного досвіду, розкриває суспільну значущість професії, формує необхідні вміння, навички, зміцнює позитивні мотиви навчання у ВНЗ.

А. Маленко [3] приділяє велике значення педагогічній практиці як основі формування педагогічної майстерності. Вчена стверджує, що в сукупності форм і методів виховання інженерів-педагогів важливе місце посідає педагогічна практика. І це цілком закономірно, тому що формування високих професійних якостей майбутнього фахівця неможливе без чіткої й глибоко продуманої системи практичної підготовки. Автор відзначає, що в процесі її проведення поглиблюються, розширюються й закріплюються теоретичні знання студентів, формуються їхні педагогічні вміння, навички й особистісні якості, що є основою

педагогічної майстерності.

Отже, в дослідженнях підкреслюється, що педагогічна практика є необхідною ланкою в системі підготовки майбутніх педагогів, у ході якої відбувається поєднання теоретичної й практичної підготовки студентів, формування педагогічних умінь.

Проблема організації педагогічної практики розглядається кожним вищим навчальним закладом, виходячи з особливостей його змісту й функціонування. Але поряд із великим розмаїттям підходів до організації практики можна виділити загальні тенденції.

По-перше, педагогічна практика розглядається як компонент загального змісту освіти, орієнтований на сучасні вимоги до педагогічної професії.

По-друге, на педагогічній практиці у студентів формуються необхідні професійні вміння, а також відбувається апробація своїх здібностей і можливостей виконання професійно-педагогічної діяльності.

По-третє, вироблення в студентів творчого, дослідницького підходу до професійної діяльності.

Педагогічна практика – це початковий етап у системі фахової підготовки, перша ланка практичного засвоєння педагогічної професії. В цей період закладаються основи професійної діяльності фахівців, які володіють науково-методичною майстерністю викладання, практичними вміннями і навичками; формуються професійні якості, інтерес до майбутньої професії.

Г. Шулдик та В. Шулдик називають педагогічну практику зв'язуючою ланкою між теоретичним навчанням студента і його майбутньою роботою. Учені підкреслюють, що під час педагогічної практики не лише відбувається перевірка теоретичної і практичної підготовки студента до самостійної діяльності, але й створюються широкі можливості для забезпечення творчого потенціалу особистості [4].

Психолого-педагогічні дослідження проблеми підготовки інженера-педагога свідчать, що процес навчання може стати більш цілеспрямованим і ефективним, якщо в його основу буде покладена система, що впливає зі структури діяльності, професійно-педагогічних умінь, оволодіння якими для кожного студента стане першим шаблоном на шляху до професійної майстерності.

Підставою для відбору й структурування професійно-значущих педагогічних умінь є концепція особистісно-діяльнісного підходу, принцип «функціональної повноти», сучасні вимоги системи початкової й середньої професійної освіти, сформульовані через соціальне замовлення в Державному стандарті вищої освіти.

На основі сформованої в педагогіці особистісно-діяльнісної концепції розроблений підхід до організації процесу формування професійних умінь студентів на педагогічній практиці, що полягає в побудові послідовного освоєння всіх компонентів процесуальної й видової структур діяльності майбутнього фахівця.

Принцип функціональної повноти вимагає, щоб комплекс професійно-значущих умінь інженера-педагога включав у свою структуру таку кількість і перелік дій (умінь), які можуть забезпечити успішне виконання професійно-педагогічної діяльності інженера-педагога в освітній установі.

Сучасне соціальне замовлення фахівця відбите в Державному стандарті вищої освіти (1998 р., 2012 р.). Однак у стандарті не зазначено, якими видами вмінь повинен володіти фахівець, і на якому рівні, але перераховані вимоги до професійної підготовленості фахівця.

У ході дослідження було проведено спеціальний аналіз змісту й методики організації педагогічної практики майбутніх інженерів-педагогів й оцінена ефективність формування професійно-педагогічних умінь у студентів у період педагогічної практики.

Велике значення для розробки нових підходів до вдосконалення педагогічної практики має аналіз структури, змісту й методики її організації. Нас цікавило, які утруднення студенти відчувають на педагогічній практиці. Для дослідження цього завдання використали такі методи:

- спостереження (включеного й невключеного) за процесом навчання майбутніх інженерів-педагогів із дисциплін психолого-педагогічного циклу й професійно-

педагогічною діяльністю студентів у період педагогічної практики;

- вивчення навчальної документації, що відбиває формальні результати навчання майбутніх інженерів-педагогів із дисциплін психолого-педагогічного циклу (залікові й екзаменаційні відомості, звіти з педагогічної практики тощо);

- анкетування, бесіда, інтерв'ювання, самооцінка студентів, експертна оцінка досвідчених педагогів ВНЗ і професійних навчальних закладів.

Проведене дослідження допомогло скласти уявлення про ставлення майбутніх інженерів-педагогів до педагогічної практики в цілому, рівні сформованості узагальнених професійно-педагогічних знань і вмінь. Також було цікавим і важливим з'ясувати: ставлення до майбутньої інженерно-педагогічної діяльності, чи доводилося студентам використовувати знання й уміння отримані з дисциплін психолого-педагогічного циклу й у якому виді діяльності, чи змінилося ставлення до спеціальності за час навчання у ВНЗ і які навчальні дисципліни на це вплинули і яким чином, чи змінилося ставлення до обраної спеціальності після проходження психологічної практики. Також цікавила думка студентів про зміст програм із психолого-педагогічних дисциплін, зміст і умови організації педагогічної практики, їхні пропозиції щодо вдосконалення педагогічної практики.

Ефективність формування професійно-значущих умінь багато в чому залежить від мотиваційно-ціннісного ставлення до спеціальності. Мотиви формуються у взаємодії людини з дійсністю. Тому першим завданням було вивчення того, за якими каналами взаємодії з дійсністю відбувається вибір професії інженера-педагога і які з каналів є головними, а які другорядними. Для одержання такої інформації здійснили опитування студентів третього курсу. Отримані дані засвідчили, що домінуючою при виборі професії стала порада батьків і знайомих (64 % опитуваних).

До числа провідних чинників студенти віднесли: профорієнтаційні бесіди (від студентів ВНЗ), вплив середовища (від друзів), цілеспрямований педагогічний процес (із профорієнтаційних бесід учителів школи, ПТУ).

Також з'ясували думку студентів про причини, що впливають на зниження ефективності психолого-педагогічної підготовки у ВНЗ, у тому числі й на формування професійно-педагогічних умінь. Студентами було вказано такі причини: незадоволеність кількістю практичних занять і строком педагогічної практики (49 % студентів); слабка матеріально-технічна база ВНЗ (22 % студентів); невірно вибудований порядок вивчення навчальних курсів (7 % студентів); зміст дисциплін не повно відображає специфіку майбутньої професійної діяльності (21 % студентів), завдання з педагогічної практики не відбивають специфіку діяльності інженера-педагога (61 % студентів); відсутність міжпредметних зв'язків між дисциплінами психолого-педагогічного циклу (13 % студентів); низький рівень викладання (16 % студентів).

Висновки. Отже, педагогічна практика відіграє значну роль у формуванні особистості майбутнього інженера-педагога, а тому необхідність її вдосконалення є значущим завданням. Вважаємо, що правильно організована педагогічна практика здатна вплинути на багатьох студентів, навіть на тих, хто негативно ставився до спеціальності.

Ефективність формування професійно-значущих умінь багато в чому залежить від мотиваційно-ціннісного ставлення до спеціальності, динаміки інтересу до спеціальності після вивчення різних курсів психолого-педагогічного циклу й спецдисциплін інженерного профілю, а також психологічної й педагогічної практик.

Оцінка ефективності формування професійно-педагогічних умінь у студентів на педагогічній практиці, що організовується за зазначеними програмами показала, що зміст і методика організації практики не повною мірою забезпечує формування й засвоєння студентами професійно-значущих умінь.

Перспективою подальших досліджень може бути розробка питань удосконалення професійно-значущих вмінь майбутніх інженерів-педагогів засобами педагогічної практики.

Список використаних джерел

1. Абдуллина О. А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования: учеб. пособие / О. А. Абдуллина. – М. : Просвещение, 1984. – 208 с.
2. Повышение эффективности профессиональной подготовки учителя в условиях педагогической практики: межвуз. сб. науч. тр. – Ростов н/Д : РГПИ, 1987. – 75 с.
3. Маленко А. Т. Подготовка инженерно-педагогических кадров для системы профессионально-технического образования / А. Т. Маленко. – Минск : Высшая школа, 1990. – 165 с.
4. Шулдик Г. О. Педагогічна практика: навч. посіб. для студ. пед. вузів / Г. О. Шулдик, В. І. Шулдик. – К. : Наук. світ, 2000. – 143 с.

Майський Г. Ю.

Роль педагогічної практики у формуванні професійних умінь майбутніх інженерів-педагогів

Здійснено вивчення змісту й методики організації педагогічної практики у вищому навчальному закладі. Визначено роль педагогічної практики в процесі формування професійних умінь майбутніх інженерів-педагогів. На основі емпіричних даних описано труднощі, які відчувають студенти в ході педагогічної практики.

Ключові слова: педагогічна практика, формування, професійні вміння, майбутні інженери-педагоги, підготовка, утруднення, педагогічна діяльність.

Майський Г. Ю.

Роль педагогической практики в формировании профессиональных умений будущих инженеров-педагогов

Проведен анализ содержания и методики организации педагогической практики в высшем учебном заведении. Определяется роль педагогической практики в процессе формирования профессиональных умений будущих инженеров-педагогов. На основе эмпирических данных описаны трудности, с которыми сталкиваются студенты в процессе педагогической практики.

Ключевые слова: педагогическая практика, формирование, профессиональные умения, будущие инженеры-педагоги, подготовка, затруднение, педагогическая деятельность.

G. Maiskiy

The Role of Teaching Practice in the Formation of Professional Skills of Future Engineers and Teachers

The paper analysis the content and organization of practice teaching methods in higher education. The author defines the role of teaching practice in the formation of professional skills of future engineers and teachers. The article describes the difficulties based on empirical data faced by students in the teaching practice.

Key words: student teaching, formation, professional skills, future engineers and teachers, training, difficulty, teaching activities.

Стаття надійшла до редакції 11.02.2013 р.